

УДК 378.091.3:811.112.2

Світлана Балашова

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ ДО ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ

Сучасний етап розвитку суспільства відзначається бурхливим розвитком міжнародних зв'язків, тому від вищої професійної школи вимагається запровадження нових технологій навчання, використання таких методів і технологій навчання, які дають можливість формувати знання та професійні навички майбутніх фахівців, залучаючи їх до інтенсивної пізнавальної, інтелектуальної та творчої діяльності, оскільки активне навчання пришвидшує процес набуття соціально й особистісно необхідних інтелектуальних і технологічних знань, сприяє творчому професійному становленню. Перед вищими навчальними закладами постає відповідальне завдання – забезпечити високопрофесійну підготовку фахівців економічного профілю, здатних розв'язувати складні проблеми, які мають значний вплив на життя суспільства.

Як свідчать результати досліджень учених, розвиток комунікативної лінгвістики мав вплив на методику викладання іноземних мов, значна увага приділяється проблемам ситуативно зумовленого навчання усним видам мовленнєвої діяльності, типології текстів, ситуацій, розробки комунікативно зорієнтованих вправ, широкого застосування рольових ігор.

Метою статті є розкриття сутності ігрових технологій, визначення її обґрунтування ролі ігрових технологій у підготовці майбутніх фахівців економічного профілю до професійного спілкування іноземною мовою.

Про актуальність досліджуваного питання свідчать чисельні публікації вітчизняних і зарубіжних авторів. З середини ХХ століття науковцями обґрунтовується доцільність використання ігрових методів навчання, їх ефективність для активізації пізнавальної активності студентів, розвитку творчих здібностей у формуванні професійних умінь і навичок. Можливості застосування ігрових технологій у навчальному процесі та їх використання у професійній підготовці фахівців розкрито у працях А. Вербицького, В. Платова, В. Щербань, Л. Волкової, Л. Якубовської та ін.

Від системи вищої освіти вимагається підготовка висококваліфікованих фахівців із глибокими знаннями методів пошуку, обробки, систематизації та практичного застосування інформації, а також зі знанням іноземної мови, котра є однією зі складових частин гуманітарної підготовки. Це потре-

бує нової орієнтації цілей, принципів, змісту, методик викладання мови, оцінювання набутих знань відповідно до визначених в освітньо-кваліфікаційній характеристиці фахівця типових завдань і вмінь їх застосування у його діяльності; розвиток діяльнісної комунікативної компетенції, що передбачає практичне оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності та комунікативне використання іноземної мови як у повсякденних, загальних ділових, так і у фахових ситуаціях; професійна і фахова спрямованість, що передбачає залучення професійних навичок, умінь і знань; усвідомлення міжкультурних відмінностей, розуміння чужої та своєї культур та ін.

Однією зі складових діяльнісної іншомовної компетенції поряд із соціокультурною, фаховою, навчальною та методичною компетенціями, є іншомовна комунікативна компетенція, яка є сукупністю навичок, умінь і знань і дозволяє навчатися, працювати і спілкуватися в багатонаціональному суспільстві та досягати у рівноправному діалозі взаєморозуміння та взаємодії з представниками інших культур [5, с. 16].

Дана компетенція реалізується, насамперед, на основі розвитку навичок і вмінь в основних видах мовленнєвої діяльності, що охоплюють рецепцію, продукцію, інтеракцію та медіацію і реалізуються як у письмовій, так і в усній формах [3, с. 25]. Вони формуються, розвиваються й удосконалюються у межах повсякденних і професійно зорієнтованих ситуацій.

Розвиток іншомовної комунікативної компетенції забезпечує студентів можливість: вдосконалювати свої вміння в читанні, аудіюванні, письмі та говорінні для вироблення навичок роботи з інформацією текстів різних типів із будь-яких джерел на основі вже набутих знань про світ; вилучати, аналізувати і систематизувати, добирати і передавати інформацію; на основі здобутої інформації формувати власну думку, обґрунтовувати її і давати необхідні пояснення; розпізнавати наміри повідомлення, які відповідають певним різновидам текстів з їх граматичними структурами і правилами, розуміти й переносити їх на адекватні ситуації [5, с. 18].

Одним з ефективних шляхів формування іншомовної комунікативної компетенції засобами активізації навчання є використання рольових і ділових ігор, яке дозволяє безпосередньо інтегрувати процес навчання іноземної мови в модель майбутньої професійної діяльності студентів. Головні пріоритети студентів немовного профілю полягають у галузі їхньої спеціальності, а іноземна мова є засобом розширення ділових контактів і професійних умінь.

Студент повинен навчитися залучати знання з різноманітних сфер та оволодівати навичками, вміннями, робочими стратегіями для своєї майбутньої професійної діяльності. Діяти комунікативно іноземною мовою означає, що фаховий, методично-стратегічний і соціально орієнтований аспекти навчання

є взаємозумовленими та взаємопов'язаними і мають практичне застосування. Цей принцип формує у студента здатність до самостійного навчання, спілкування і роботи в групі, до самокритики і відповідальності, сприяє набуттю студентами вмінь, необхідних для професійної діяльності [5, с. 12].

Професійно і фахово зорієнтований навчальний процес готує студента до перебування в німецькомовних та інших країнах для навчання або проходження професійної практики. До професійно і фахово орієнтованих технологій у навчальному процесі належать організація роботи і часу, візуалізація, презентація, ведення розмови/дискусії та/або керування ними, аналіз професійних ситуацій, метаплан, майнд-меппінг тощо. Зазначені технології можуть знайти своє застосування, насамперед, у таких формах організації занять, як проектна робота та ділові ігри. Останні відкривають можливості для творчої та експериментальної діяльності і навчання, якими керують самі студенти [5, с. 16].

Ігри у підготовці фахівців до професійного спілкування іноземною мовою (ігрові дискусії, ігрові ситуації, рольові ігри, ділові навчальні ігри) є ефективним засобом вирішення завдань формування фахівця, який не лише готовий до професійної діяльності, але й сформований як творча і соціально активна особистість. Пріоритетними професійними якостями фахівців економічного профілю є вміння контактувати з людьми, вміння самостійно, у межах компетенції, приймати рішення і нести за нього особисту відповідальність, комунікативні здібності, вміння встановлювати ділові контакти, здібності до міжособистісного спілкування, мовне спілкування з урахуванням специфіки міжкультурної комунікації. Ігрові технології сприяють оволодінню студентами ключовими вміннями, які становлять одну зі складових професійної комунікативної діяльності.

Науковці доводять, що гра дозволяє змодельовати більш адекватні в порівнянні з традиційними умови формування особистості фахівця. У грі відтворюються основні закономірності руху професійної діяльності та професійного мислення на основі динамічно створюваних та вирішених сумісними діями учасників навчальних ситуацій [1, с. 132]. Метою дидактичних ігор є навчити студентів приймати самостійні рішення та нести за них відповідальність, перевірити себе, свої можливості та бажання працювати з обраною спеціальністю. Це є діяльнісна позиція, коли учасник гри повинен реально діяти в запропонованих умовах, робити вибір і реалізувати його у своїй поведінці.

Рольові ігри у порівнянні з традиційними формами проведення занять з іноземної мови за професійним спрямуванням мають певні переваги: у рольовій грі досягається вищий рівень спілкування, оскільки гра передбачає

реалізацію конкретної діяльності (обговорення проекту, участь у конференції, бесіда з колегами); рольова гра є видом колективної діяльності, який передбачає активну участь усієї групи та кожного її члена; виконання різноманітних завдань має конкретний результат, завдяки чому в студентів виникає відчуття задоволення від виконання спільних дій для його досягнення, бажання розв'язувати нові завдання; у рольовій грі формуються навички правильного сприйняття партнера, виробляються стратегії й тактики спілкування та вибору відповідних ситуації форм і засобів.

Ділові ігри у підготовці фахівців до професійного спілкування іноземною мовою є методом активізації її вивчення, який базується на поєднанні індивідуального та групового навчання. Як рольові, так і ділові ігри сприяють формуванню навичок діалогічного та монологічного мовлення, активізації мовленнєвої діяльності, вихованню засобами іноземної мови.

Ділова гра є засобом моделювання різноманітних умов професійної діяльності шляхом пошуку нових засобів її виконання. Ділова гра імітує певні аспекти людської діяльності та соціальної взаємодії. Гра є ефективним методом навчання, оскільки усуває суперечність між абстрактним характером предмета та реальним характером професійної діяльності. Вона дозволяє знайти рішення складних проблем завдяки застосуванню спеціальних правил ведення дискусій, обговорення проблеми, стимулюванню творчої активності студентів (наприклад, методом мозкового штурму). Крім того, ділові ігри дозволяють майбутнім фахівцям розкрити свої власні якості, навчитися працювати у команді, сприяють розвитку навичок критичного мислення, комунікативних навичок, розв'язання проблем, відпрацювання різних варіантів поведінки у проблемних ситуаціях, вихованню розуміння позиції інших людей.

Ділова гра – це форма відтворення предметного і соціального змісту, професійної діяльності спеціаліста, моделювання відносин, характерних для цієї діяльності як цілого [4, с. 35]. У грі за допомогою знакових засобів (мова, мовлення, графіки, таблиці, документи) відтворюється професійна обстановка, подібна за сутнісними характеристиками до реальної. Ще однією суттєвою ознакою ділової педагогічної гри є відтворення лише типових, узагальнених ситуацій за короткий проміжок часу. Характерною для ділової гри є наявність спільної мети в усього ігрового колективу, що забезпечується взаємодією учасників гри через підпорядкування рольових цілей кожного єдиній спільній меті.

Правильне визначення спільної мети ігрового колективу дає можливість обґрунтовано підійти до побудови самої гри та визначення її етапів у процесі розробки гри. Дуже важливо при цьому точно визначити рольові цілі учасників та передбачити їхні неспівпадіння, що є необхідною умовою для реалі-

зації в грі активної позиції кожного та наявності позитивного емоційного фону. Неправильне формулювання спільної мети чи недостатня увага до неї у процесі розробки конкретних рольових цілей можуть спричинити виникнення в грі конфліктних ситуацій, не передбачених за задумом гри [2, с. 130].

Важливим у виборі ігрової ситуації є дотримання вимог принципу функціональності, який, перш за все, визначає адекватний процесу комунікації відбір матеріалу, а саме: відбір матеріалу з тих сфер комунікації, до участі в яких готуються студенти (йдеться про професійну спрямованість ситуацій); вибір лексики не на основі частоти повторюваності, а конкретно для певного завдання в конкретній ситуації; відбір в основному тих проблем для обговорення, які пов'язані з професійною діяльністю; вибір лексики, необхідної для обговорення проблем міжособистісного спілкування.

Ситуативний принцип характеризує ігрову ситуацію як таку, що спроможна відтворити комунікативну реальність і тим самим збуджує інтерес реальністю процесу спілкування. Ситуативний характер гри визначає також спосіб мовленнєвої мотивації і створює умови для розвитку іншомовної комунікативної компетентності [2, с. 76].

Ділова гра базується на саморегулюванні. Від викладача, який її проводить, вимагається активізація учасників перед грою, під час аналізу гри на завершальному етапі. Відповідно це вимагає великої підготовчої роботи, теоретичних і практичних навичок конструювання гри [6].

Отже, метод ділової гри у навчанні професійному спілкуванню іноземною мовою має ряд особливостей: ділова гра базується на конкретному матеріалі, який відображає конкретну ситуацію спілкування у професійній галузі; досягнення успіху в грі залежить, крім знання з фаху, від знання іноземної мови, що підсилює мотивацію до її вивчення; важливим у діловій грі є її проблемність, відповідно методично цінними є ігри, які стимулюють виникнення нових ситуацій спілкування; у діловій грі суттєвими є принципи спільної діяльності та діалогічного спілкування учасників, гра передбачає взаємодію її учасників.

Ділова гра практикується викладачами як форма відтворення предметного і соціального змісту, професійної діяльності спеціаліста, моделювання відносин, характерних для цієї діяльності. Гра, зазвичай, відбувається за такою технологічною схемою: етап підготовки, який включає в себе розробку гри (сценарій, план, опис, зміст інструктажу, підготовка матеріального забезпечення гри) та введення до гри (постановка проблеми, умови, правила, розподіл ролей, формування груп, консультації); етап проведення: групова робота над завданнями (робота з джерелами, тренінг, мозкова атака, робота з ігротехніком) та міжгрупова дискусія (виступ групи, захист ре-

зультатів, правила дискусії, робота експертів); етап аналізу й узагальнення (вихід із гри, аналіз, рефлексія, оцінювання та самооцінювання роботи, висновки й узагальнення, рекомендації) [4, с. 36].

Наведемо приклад організації заняття з використанням ігрових технологій із залученням ресурсів мережі Інтернет для студентів-менеджерів туризму з теми “Туристи у Гамбурзі”. Метою гри є навчити студентів уміти орієнтуватися у незнайомому місті, планувати поїздку (забронювати готель, вибрати транспортний засіб і дізнатися, як дістатися до міста та скільки коштують квитки, як організувати вільний час та що відвідати). Студенти розподіляються на групи – туристів та експертів. Кожен турист отримує картку, в якій пропонуються мовні засоби для ведення розмови із заданої теми, зазначаються вік, соціальний статус, інтереси та преференції кожного (наприклад, хтось надає перевагу подорожі літаком і проживанню у великому готелі в центрі міста, хтось хотів би забронювати невеличкий тихий готель, хтось полюбляє театр, інший – джазові концерти та ін.). Завдання “експертів” – працівників туристичної служби міста (відділень “Готелі”, “Транспортне сполучення”, “Організація вільного часу. Визначні місця”) – зробити, враховуючи бажання “туристів”, відповідні пропозиції щодо зручного перебування у місті. Виконання цього завдання вимагає відповідної підготовки. Викладач може попередньо підготувати актуальну інформацію, роздрукувавши її, або запропонувати студентам самим зібрати інформацію, використовуючи сайти міста у мережі Інтернет.

Під час гри з попередньою самостійною підготовкою студентів розвиваються такі вміння: використання інформаційних технологій для вирішення професійних завдань (пошук необхідної інформації, оформлення результатів пошуку); автономне навчання та самоорганізація; робота у групі (планування роботи та розподілення ролей у групі, взаємодопомога); навички проведення презентацій (представлення результатів виконаного завдання), ведення дискусії тощо.

При цьому досягаються дві основні мети навчання мови – комунікація та обмін інформацією. Гра розвиває критичне мислення, вміння порівнювати, аналізувати помилки і перспективи, класифікувати, мислити абстрактно та презентувати результати своїх досліджень. Студенти не просто збирають інформацію, а й аналізують її, щоб виконати завдання, вирішити поставлену проблему. У студентів підвищується мотивація, вони сприймають поставлене завдання як реальне і корисне, як таке, що може бути застосоване на практиці, удосконалюють мову, що веде до підвищення ефективності навчання.

На підставі вище розглянутого зазначимо, що під час навчання фахівців професійному спілкуванню іноземною мовою з використанням ігрових технологій забезпечується формування комунікативної компетенції студентів. Ігри в підготовці фахівців до професійного спілкування інозе-

мною мовою (ігрові дискусії, ігрові ситуації, рольові ігри, ділові навчальні ігри) є ефективним засобом вирішення завдань формування фахівця економічного профілю, який не лише готовий до професійної діяльності, але й сформований як творча і соціально активна особистість.

1. *Вербицкий А. А.* Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / *А. А. Вербицкий*. — М. : Высш. школа, 1991. — 207 с.
2. *Волкова Л. В.* Педагогічна технологія застосування ділової гри у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх спеціалістів фінансово-економічного профілю : дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / *Л. В. Волкова* ; Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. — К., 2006. — 206 с.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. українського видання *С. Ю. Ніколаєва*. — К. : Ленвіт, 2003. — 237 с.
4. *Ігри дорослих. Інтерактивні технології навчання.* — К., 2005. — 128 с.
5. Рамкова програма з німецької мови для професійного спілкування для вищих навчальних закладів України. — К. : Ленвіт, 2006. — 90 с.
6. *Савчук Л.* Навчання педагогів за допомогою інтерактивних методів. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://navigator.rv.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=1221&Itemid=33

Стаття надійшла до редакції 03.10.2011

С. Балашова

Использование игровых технологий в подготовке специалистов экономического профиля к общению на иностранном языке

В статье раскрывается сущность игровых технологий, рассматривается вопрос о целесообразности их использования в процессе подготовки специалистов экономического профиля к профессиональному общению на иностранном языке.

Ключевые слова: технологии обучения, игровые технологии, профессиональная подготовка, специалист экономического профиля, общение, иностранный язык.

S. Balashova

Usage of Game Technologies in the Process of Future Economists' Training for the Foreign Language Communication

The article reveals the essence of game technologies and considers the question of their usage in the process of future economists' training for the foreign language communication.

Key words: technologies of teaching, game technologies, vocational training, future economists, communication, foreign language.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Г. П. Васянович